

A KULTURÁLIS ÉS GAZDASÁGI TŐKE JELLEGZETESSÉGEI A SZEGEDRE JÁRÓ, MAGYAR ÁLLAMPOLGÁRSÁGGAL IS RENDELKEZŐ SZERBIAI HALLGATÓK KÖRÉBEN

HEGEDŰS ANITA

SZTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Szeged

Beérkezett: 2023. március 4., elfogadva: 2023. június 22.

A határon túli magyar hallgatók egyedi csoportot alkotnak a magyar felsőoktatási szektorban: lakhelyükhöz képest külföldön folytatják tanulmányaikat, azonban hasonló kulturális környezetbe érkeznek, anyanyelvükön tanulnak. A Szegedi Tudományegyetem határon túli hallgatói között legnagyobb arányban Szerbiából érkező diákokat találunk a határ közelsége miatt. Tanulmányunkban a szegedi egyetemen tanuló, nappali tagozatos, kettős magyar állampolgárságú hallgatókat vizsgáló kutatásunk eredményeinek egy szeletét mutatjuk be: a gazdasági és kulturális tőkék mellett magaskulturális fogyasztásukat is vizsgáljuk. Célunk bemutatni, hogy a korábbi vizsgálatokhoz képest milyen jellegzetességekkel bírnak, magas(abb) kulturális és gazdasági tőkével rendelkeznek-e.

Kulcsszavak: magaskultúra, határon túli hallgatók, felsőoktatás, kulturális tőke, gazdasági tőke

Hungarian students from across the border form a unique group in the Hungarian higher education sector: they continue their studies abroad compared to where they live, but they arrive in a similar cultural environment and study in their mother tongue. Among the students from across the border at the University of Szeged, the largest proportion of students come from Serbia due to the proximity of the border. In our study, we present a slice of the results of our research examining full-time students with dual Hungarian citizenship studying at the University of Szeged: in addition to their economic and cultural capital, we also examine their consumption of high culture. Our goal is to show what characteristics they have compared to previous studies, and whether they have a high(er) cultural and economic capital.

Levelező szerző: Hegedűs Anita, Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2. E mail: hegedus.anita@szte.hu

Keywords: high culture, cross-border students, higher education, cultural capital, economic capital

A határon túli magyar hallgatók kulturális és gazdasági tőkéje

A határon túli magyar hallgatók különleges csoportot jelentenek a felsőoktatási palettán, hiszen külföldről érkeznek Magyarországra, azonban ez nem egy idegen országot jelent számukra, hanem tulajdonképpen „anyaországukba” jönnek felsőfokú tanulmányokat folytatni (Gödrö 2004). Ezen okból kifolyólag is fontos kutatási terület családjuk kulturális és gazdasági helyzetének vizsgálata, kulturális fogyasztásuk feltérképezése.

A gazdasági háttér tekintetében különböző határon túli magyar hallgatókat vizsgáló kutatásokból kitévő, hogy stabil pénzügyi helyzet szükséges ahhoz, hogy Magyarországon kezdjenek felsőoktatási tanulmányokba. Erdei (2005) Romániából, Ukrajnából, Szlovákiából és Szerbiából származó magyar hallgatók vizsgálatára közben arra a megállapításra jutott, hogy komoly különbségek mutatkoznak a négy országból érkező hallgatók családjainak anyagi körülményei között. A legtehetősebb küldő családokat Kárpátalján találta meg, akik az átlagjövedelem körülbelül kétszeresét keresik, őket követték a Romániából származó hallgatók családjai, ahol körülbelül 10%-kal volt magasabb a kereset az átlagjövedelemtől. A Szerbiából érkezők tekintetében ez a különbség +5%, míg a Szlovákiából érkezők jövedelme megegyezett az ország átlagkeresetével. Ez az eredmény azt mutatja, hogy nagyobb részben a tehetősebb, magasabb jövedelmű családok küldik gyermekeiket magyar felsőoktatási intézményekbe, azonban Ukrajnán kívül ez a különbség nem túl erőteljes – Szlovákia esetében pedig nincs is különbség. A státuszszimbólumokat vizsgálva arra jutott, hogy a szülők magasabb végzettsége magával vonzza az anyagi javak nagyobb arányát, ami nemcsak a társadalmi státuszukat erősíti, hanem közvetve a gyermekek tanulmányait is segíti (Erdei 2005). Kovács (2018) szintén arra a megállapításra jutott, hogy a magasabb társadalmi státuszú családok gyermekei választanak magyarországi továbbtanulási lehetőségeket.

Pusztai és Nagy (2005) a Regionális Egyetem Kutatás adatbázisára támaszkodva a szülők alkalmazotti viszonyát és a család tulajdonában megtalálható anyagi javakat vizsgálta. Elemzésükben arra jutottak, hogy sokan élnek szerényebb anyagi körülmények között, mégis a határon túli hallgatók (Kárpátalja, Partium, Székelyföld) nagyobb része stabilabb anyagi körülmények közül érkezik: a „több lábbon álló, stabil háztartások”, a „feltörekvő középrétegek” döntenek amellet, hogy a gyermek Magyarországon tanuljon tovább (Pusztai–Nagy 2005: 373).

A szülők végzettségének tekintetében azt láthatjuk, hogy meghatározó a magasabb végzettségű szülők aránya a Magyarországon tanuló határon túli hallgatók tekintetében (Márkus 2014; Pusztai–Nagy 2005; Róbert 2000). Csehné Papp (2012) vizsgálatából kitévő, hogy a megkérdezett hallgatók körében az édesanyák 37%-a, az édesapák 39%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, míg mindössze 4, illetve 5% a maximum 8 osztályt végzett szülők aránya. Erdei (2005) kutatási eredményei is alátámasztották azt a megállapítást, hogy a magasabb kulturális tőkével rendelkező határon túli magyar családok küldik gyermekeiket magyarországi felsőoktatási intézményekbe: a vizsgált Ukrajnából, Szlovákiából, Romániából és Szerbiából érkező hallgatók közül legnagyobb arányú a vajdasági

hallgatók szüleinek felsőfokú végzettsége. A szülők és a gyermekek végzettségét tekintve elmondható, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekei jellemzően gimnáziumot végeztek (Erdei 2005). Ehhez kapcsolódva fontos kiemelni, hogy egy, a budapesti Márton Áron Szakkollégium határon túli magyar hallgatóinak körében végzett kutatásból kiderült, hogy túlnyomó többségben (66%) állami fenntartású gimnáziumból érkeztek Magyarországra, őket követték a szakközépiskolát végzettek (20%), az egyházi iskolából érkezők (13%), alapítványi iskolába pedig mindössze 1%-uk járt. Jelen tanulmányunk szempontjából fontos kiemelni, hogy a vajdasági hallgatók mindegyike szakközépiskolát végzett (Csehné Papp 2012).

A lakhely kapcsán pedig az mondható el, hogy általában kisebb településekről, kisebb városokból érkeztek a határon túli magyar hallgatók magyar felsőoktatási intézményekbe. Csehné Papp (2012) kutatása kimutatta, hogy a megkérdezettek fele községből, egyharmaduk kisvárosból érkezett, megyeszékhelyen és nagyvárosban pedig 20%-uk lakott. A vajdasági hallgatók 43%-a kisvárosban élt egyetemi tanulmányai előtt. Pusztai és Nagy (2005) nem talált erősebb összefüggést a tanulmányi célú mobilitás és a lakhely típusa között, ugyanakkor a kisvárosiak mobilabbak, mint a nagyvárosiak, aminek hátterében a kinti felsőoktatási kínálat alacsony szintje állhat. Hasonló eredményekre jutott Erdei (2005) is, kiemelve, hogy a Szerbiából érkezők 71%-a 100 000 fő alatti városból, 25%-uk pedig faluból érkezett.

A kulturális tőke tekintetében több szerző is vizsgálta a szülők olvasási és kulturális fogyasztási szokásait. Az édesanyák közel 60%-a olvas azon határon túli hallgatók tekintetében, akiket Pusztai és Nagy (2005) a mobil hallgatók kategóriájába sorolt. Egy másik kutatás a szülők múzeum-, színház- és komolyzenei koncertlátogatási gyakoriságát, valamint szépirodalmi olvasási szokásait elemezve arra a megállapításra jutott, hogy a magasabb végzettség magaskulturális fogyasztást és magasabb gazdasági tőkét von maga után (Erdei 2005). Fontos kiemelni azonban, hogy az iskolának kiegyenlítő hatása is lehet, mivel nem talált a kutatás összefüggést a szülők és a gyermekek kulturális fogyasztása között: mind az alacsony, mind a magas végzettségű szülők gyermekei fogyasztanak a magaskulturális kínálatból.

A határon túli hallgatók kulturális fogyasztását is érdemes részletesen megvizsgálni. Kiindulásként érdemes megemlíteni Takács (2006) megállapítását, mely szerint a magyar kultúra iránti igény, a magyar kultúra szeretete erősen jelen van a határon túl élő magyarokban. A Regionális Egyetem (2003) kutatási adatbázisát vizsgálva Fényes (2004, 2005) több tanulmányában is elemezte a magyar és a határon túli magyar felsőoktatási intézmények hallgatóinak válaszait. A Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói legkisebb arányban komolyzenei koncertre jártak, leggyakrabban pedig múzeumot és színházat látogattak. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (melynek neve a kutatás időszakában Beregszászi Főiskola volt) diákjai körében a legnépszerűbb a hagyományos mozi- és múzeumlátogatás, míg legkevésbé népszerű esetükben is a komolyzenei koncertlátogatás volt (Fényes 2005).

A Magyar Ifjúság Kutatás 2016 és 2020 eredményeit hasonlította össze Szabó és Hires-László (2022) a határon túli fiatalok tekintetében a kulturális-szabadidős fogyasztás kapcsán. Ez az elemzés a 15–29 éves korosztályt vizsgálta, így az eredményeik nem értelmezhetőek teljes mértékben az általunk tanulmányozott egyetemista csoportra, azonban iránymutatóak lehetnek. Arra a megállapításra jutottak, hogy a magaskulturális intézmények látogatása nem népszerű a megkérdezett fiatalok körében: a legkevésbé operába

és komolyzenei koncertre jártak, azonban a színházlátogatás és a kiállításra és múzeumba járás is alacsony kedveltségűnek számított (Szabó–Hires-László 2022).

Kutatásunk értelmezése szempontjából fontosnak tartjuk bemutatni az *Erdei (2005)* által létrehozott hallgatói típusokat a kulturális és gazdasági tőke tekintetében. Erdei négy kategóriába sorolta a határon túli magyar hallgatókat: 1.) az örökös, 2.) a konzerváló, 3.) a feltörő és 4.) a kitörő. Az örökös kategória kapcsán megjegyezzük, hogy Erdei és jelen tanulmány szerzője az örökösök kifejezést nem abban az értelemben használja, mint Bourdieu és Passeron (1964), mely szerzőpáros jóval összetettebb módon értelmezi azt. Bourdieu és Passeron (1964) a kulturális örökséget állították vizsgálatuk középpontjába, mely szerint a magasszintű kulturális örökséggel rendelkező hallgatók (az örökösök) olyan beállítódásokkal rendelkeznek, melyek nagyban megkönnyítik a felsőfokú tanulmányaik elvégzését – a családból hozott minták segítségével jóval nagyobb sikerrel teljesíthetik egyetemi éveik szakmai kihívásait. Ellenpontként említették meg az alacsonyabb státuszú hallgatókat, akiknek jóval komolyabb kihívásokkal kell szembenéznüik tanulmányaik során. Erdei értelmezése kevésbé összetett: az ő meghatározásában az örökös hallgatók magas kulturális és gazdasági tőkével rendelkező családból érkeznek és jellemzően informatikai, közgazdasági és jogi területen tanulnak. A konzerválók csoportjába tartozók szülei is magas gazdasági tőkével rendelkeznek, azonban inkább a stabilabb, bölcsész és informatikai szakokban bízva járatják ezekre a képzésekre gyermekeiket. A feltörő kategória tagjai gazdasági tőkével igen, kulturális tőkével viszont nem vagy alacsony szinten rendelkeznek, a családok fő célja a társadalmi presztízs megszerzése, így ők járnak legmagasabb arányban bölcsész szakokra. A kitörők közé tartozó hallgatók szülei az átlagkereset alatti jövedelemmel rendelkeznek, a legmagasabb végzettségük az érettségi, így gyermekeik első generációs értelmiségiek lesznek. Ebből kifolyólag rendkívül heterogén a gyermekek szakválasztása: nem arra helyezik a hangsúlyt, hogy milyen presztízsű szakot végezzenek el, hanem arra, hogy diplomát szerezzenek. Jelen tanulmányunk szempontjából releváns információ, hogy a vajdasági hallgatók szülei magas kulturális és/vagy gazdasági tőkével rendelkeznek, közöttük a feltörők aránya a legmagasabb (Erdei 2005).

A kutatás bemutatása

Kutatásunk alapját saját kérdőíves vizsgálatunk jelenti, melyet a Szegedi Tudományegyetem nappali tagozatos, aktív jogviszonyú hallgatóinak körében végeztünk. A kutatásban magyar, kettős magyar állampolgárságú és külföldi hallgatókat vizsgáltunk ($N = 450$), közülük jelen tanulmányunkban a kettős magyar állampolgárságú hallgatók vizsgálatát ($N = 150$) tűztük ki célul. Mivel a mintában túlnyomó többségben szerepeltek a Szerbiából érkezett magyar hallgatók, ezért vizsgálatunkat rájuk szűkítettük le: 136 fős mintán vizsgáldtunk SPSS program segítségével. Azért is tartjuk relevánsnak a Szerbiából érkezők vizsgálatát, mert a Magyarországgal szomszédos országokból érkező hallgatók száma az elmúlt években csökkenő tendenciát mutatott (Berács et al. 2017), azonban ez alól a jelenség alól kivételt jelentenek a Szerbiából érkezők: míg 2008-ban 1 320 fő, addig 2017-ben 1 636 fő tanult magyar felsőoktatási intézményekben (Szalai 2019). A jelenség hátterében az állhat, hogy Romániában és Ukrajnában nőttek a magyar nyelvű felsőoktatási lehetőségek, amelyek azonban Szerbiából továbbra is hiányoznak (Kováts–Temesi 2018).

A fent bemutatott szakirodalom alapján a vizsgált téma kapcsán a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

1. A Szerbiából érkező magyar hallgatók főként kisebb városokból, falvakból érkeztek.
2. A vajdasági magyar hallgatók többségében állami fenntartású középiskolában és gimnáziumban végezték középfokú tanulmányaikat.
3. A Szerbiából érkező hallgatók családi anyagi háttere átlagos vagy az átlagnál kissé magasabb.
4. A magasabb kulturális tőkével rendelkező határon túli hallgatók választanak magyar egyetemeket.
5. A Szerbiából érkező hallgatók magaskulturális fogyasztásában a múzeumok kiemelkedő helyen szerepelnek.

A kutatás eredményei

A lakhely tekintetében megvizsgáltuk a Szerbiából érkező kettős magyar állampolgárságú hallgatók adatait. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a megkérdezettek jelentős többsége kisebb városból (46,3%) vagy faluból (27,9%) érkezett a Szegedi Tudományegyetemre. Megyeszékhelyről vagy megyei jogú városból 24,3%, a fővárosból, Belgrádból pedig mindössze 1,5% jár Szegedre felsőfokú tanulmányokat folytatni. Ez az eredmény alátámasztja a korábbi kutatásokat (Csehné Papp 2012; Pusztai–Nagy 2005; Erdei 2005), amelyek szerint Szerbiából főként kisebb városból vagy faluból érkeznek Szegedre a hallgatók, így első hipotézisünk megerősítésre került. A jelenség hátterében az állhat, hogy általában a határhoz közeli településekről vándorolnak át Magyarországra a hallgatók, ami Szerbia esetében alapvetően a kisebb településeket jelenti.

A középiskola típusát tekintve a kutatásban részt vevők túlnyomó többsége (64,7% 4 osztályos, 2,9% 6 osztályos, 2,2% 8 osztályos) gimnáziumból érkezett, 27,2%-uk szakközépiskolai vagy szaggimnáziumi végzettséggel, 2,9%-uk pedig egyéb végzettséggel került be a szegedi egyetemre. A fenntartó típusa szerint legtöbben állami középiskolából érkeztek (90,4%). Az egyházi (5,1%), az alapítványi (3,7%) és a magán- (0,7%) középiskolák aránya elenyésző. A korábbi kutatások eredményeit (Csehné Papp 2012; Erdei 2005) és hipotézisünket is alátámasztják ezek az adatok, amelyek szerint főként gimnáziumból és állami fenntartású középiskolából érkeznek a határon túli hallgatók.

A teljesebb kép elérésének érdekében vizsgáltuk azt is, hogy a kutatásban részt vevő hallgatók mely karokon végzik tanulmányaikat. A megkérdezettek egyharmada a Természettudományi és Informatikai Karon folytatja tanulmányait (35,3%), őket követik a Bölcsész- és Társadalomtudományi Karra járók (16,9%), majd a Juhász Gyula Pedagógusképző Kar hallgatói (11,8%) (1. táblázat). Ezen eredmények Erdei (2005) kutatási eredményeit csak részben támasztják alá. Az informatikai képzésen tanulók és a bölcsész szakokra járók magas aránya valóban jelen van a mi mintánkra vonatkozóan is, azonban megjelenik a Juhász Gyula Pedagógusképző Kar is (a karon belül a vizsgált határon túli magyar hallgatók többsége óvodapedagógusnak vagy gyógypedagógusnak tanul).

A szülők végzettségének tekintetében arra a megállapításra jutottunk, hogy a vizsgált hallgatók szülei nagy arányban rendelkeznek felsőfokú végzettséggel – ez megerősíti a korábbi kutatások (Csehné Papp 2012; Erdei 2005; Márkus 2014; Pusztai–Nagy 2005; Róbert 2000) által feltárt eredményeket. Az anyák 40,4%-a, az apák 36,8%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, míg a maximum 8 osztályt végzettek aránya mindkét szülő ese-

1. táblázat: A vizsgált hallgatók tanulmányainak karai (% , N = 136)

Kar neve	%
Természettudományi és Informatikai Kar (TTIK)	35,3
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar (BTK)	16,9
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar (JGYPK)	11,8
Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar (ETSZK)	7,4
Gazdaságtudományi Kar (GTK)	7,4
Mérnöki Kar (MK)	0,1
Állam- és Jogtudományi Kar (ÁJTK)	4,4
Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar (SZAOK)	3,7
Bartók Béla Művészeti Kar (BBMK)	3,7
Gyógyszerésztudományi Kar (GYTK)	2,2
Mezőgazdasági Kar (MGK)	1,5
Fogorvostudományi Kar (FOK)	0,7
Összesen	100

tében mindössze 4,4% (2. táblázat). Ez az eredmény alátámasztja azt a hipotézisünket, mely szerint a magasabb végzettségű határon túli magyar szülők gyermekei kezdenek magyarországi felsőoktatási tanulmányokba.

A gazdasági tőke tekintetében két tényezőt is figyelembe tudtunk venni. Egyrészt a szubjektív anyagi tőkét vizsgáltuk: arról kérdeztük meg a hallgatókat, hogyan értékelik családjuk anyagi helyzetét. A megkérdezett hallgatók közel kétharmada átlagosnak (61,8%) tekintette családjá anyagi helyzetét, 14% az átlagnál rosszabbnak, 24,3% pedig átlag felettinek jelölte. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy a vizsgált szerb-magyar hallgatók is stabil anyagi háttérű családokból érkeznek (vö. *Erdei 2005; Pustai-Nagy 2005*). Erre a stabil anyagi háttérre szükség van – még a felsőoktatás előtti

2. táblázat: A vizsgált hallgatók szüleinek végzettsége (% , N = 136)

	Anya végzettsége	Apa végzettsége
Kevesebb mint 8 osztály	0,0	0,0
Befejezett 8 osztály	4,4	4,4
Szaktanácsadó, szakiskola (érettségi nélkül)	12,5	8,1
Szakközépiskola, technikum (érettségivel)	35,3	45,6
Gimnázium	7,4	5,1
Főiskola	12,5	8,8
Egyetem	25,7	24,3
Tudományos fokozat	2,2	3,7
Összesen	100	100

időszakban – a bekerüléshez kellő tudás megszerzésére irányuló különórák kifizetésére vagy például az ingázás anyagi feltételeinek biztosítására is.

Az objektív anyagi tőke kapcsán létrehoztunk egy változót olyan kérdésekből, melyekben a család tulajdonában lévő tárgyakról kérdeztük a hallgatókat (lakás, ház; nyaraló, hobbiteltek, plazma tv, led tv; asztali számítógép, laptop, mobilinternet, okostelefon, tablet, e-book olvasó, mosogatógép, klíma, 5 évnél fiatalabb autó). Az objektív anyagi tőke tulajdonképpen alátámasztotta a szubjektív anyagi tőkével kapcsolatos eredményinket: ebben az esetben is a hallgatók többsége a közepes anyagi helyzetű családokból érkezett (61%). A megkérdezett hallgatók 4,4%-ának alacsony, míg 34,6%-ának magas az objektív anyagi tőkéje. Ezek az eredmények is igazolják azon korábbi kutatásokat (*Pusztai–Nagy 2005*), mely szerint a stabil anyagi háttérrel rendelkező szülők képesek gyermekeiket magyarországi felsőoktatási intézménybe küldeni.

A kulturális fogyasztás vizsgálatához mind az anyák, mind az apák tekintetében *Erdei (2005)* alapján létrehoztunk egy kulturális fogyasztási mutatót, így alacsony, közepes és magas szintű kulturális fogyasztási kategóriákba kerültek a szülők. Az összevont változók a következők voltak: a család könyveinek száma, a szülők komolyzenei koncert-, múzeum-, könyvtár-, mozi- és színházlátogatási gyakorisága. Emellett létrehoztunk a végzettség tekintetében is három új kategóriát: a szülők egyikének sincs érettségije, legalább az egyik szülőnek van érettségije és legalább az egyik szülőnek van felsőfokú végzettsége. Majd ezt a két új változót, a szülők végzettségét és kulturális fogyasztását vetettük keresztátlás vizsgálat alá. Noha nem kaptunk szignifikáns eredményt, az eredmények mégis jelezhetnek egyfajta tendenciát.

Magas szintű kulturális fogyasztás legnagyobb arányban azokra a szülőkre jellemző, akiknek legalább egyike rendelkezik diplomával (53,6%), őket követik a legalább érettségivel rendelkezők (35,7%). A magas szintű kulturális kategóriába legkisebb arányban azok a hallgatók kerültek, ahol az egyik szülő sem rendelkezik érettségivel (10,7%). Ezek az arányok lényegében megegyeznek *Erdei (2005)* kutatásának eredményeivel. A közepes mértékű kulturális fogyasztással jellemezhetőek közé a legnagyobb arányban azok a hallgatók kerültek, akik szüleinek érettségije van (45,2%), őket követték a diplomával rendelkezők (33,3%), majd azok, akiknél egyik szülőnek sincs érettségije (21,5%). A korábbi kutatásokhoz képest (*Erdei, 2005*) a legmeglepőbb az alacsony kulturális kategória eredménye: itt legnagyobb arányban azokat a hallgatókat találjuk, akiknek a szülei legalább érettségivel rendelkeznek (48,5%), őket a legalább diplomával rendelkezők követik (34,8%), így ebben a kategóriában a legalacsonyabb eredmény azokhoz a szülőkhöz kapcsolódik, akiknek nincsen érettségijük. Ezt az eredményt indokolhatjuk több tényezővel is. Például a gazdasági tőke erősségével: ahogy az elméleti áttekintésben láttuk, előfordulhat, hogy alacsony végzettségű, de anyagilag tehető szülők is küldik gyermekeiket magyar felsőoktatási intézményekbe, így lehet, hogy diplomával vagy érettségivel nem rendelkeznek, de kulturális fogyasztásuk mégis erőteljesebb. A bemutatott korábbi kutatások külön nem vizsgálták a Szerbiából érkező hallgatókat, így az ottani sajátosságok is indokolhatják jelen kutatás eredményeinek különbözőségét: a Szerbiából érkezők többségében a határ közeléből, Észak-Vajdaságból érkeznek Csongrád-Csanád vármegyébe (*Takács–Kincses 2013*), azaz kisebb méretű településeken éltek, ahol valószínűleg kisebb a lehetőség magaskulturális tartalmak fogyasztására. Továbbá ezt az eredményt a kutatás alacsonyabb elemszámával is magyarázhatjuk.

3. táblázat: A vizsgált hallgatók szüleinek kulturális fogyasztása végzettségi szintjük tekintetében (% , $N = 136$)

	A szülők kulturális fogyasztásának szintje			Összesen
	alacsony ($N = 66$)	közepes mértékű ($N = 42$)	magas szintű ($N = 28$)	
Egyik szülőnek sincs érettségije	16,7	21,5	10,7	16,9
Legalább az egyik szülőnek érettségije van	48,5	45,2	35,7	44,9
Legalább az egyik szülőnek van diplomája	34,8	33,3	53,6	38,2
Összesen	100	100	100	100

A magaskulturális színhelyeket is vizsgálat alá vettük. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a kutatásban részt vevő hallgatók milyen arányban látogatnak hagyományos értelemben vett magaskulturális helyszíneket: múzeumot, színházat, komolyzenei koncertet, mozit, valamint milyen gyakorisággal olvasnak szépirodalmat, szórakoztató irodalmat vagy szakirodalmat. A válaszokat egységesítettük: 1-től 4-ig terjedő skálát hoztunk létre, ahol 4 = havonta vagy gyakrabban jár/fogyaszt, 3 = félévente legalább egyszer jár/fogyaszt, 2 = ritkábban jár/fogyaszt, 1 = soha nem jár/fogyaszt. A 4. táblázat tartalmazza a Vajdaságból érkező hallgatók fogyasztási átlagait. A megkérdezett hallgatók körében legnépszerűbb a mozi: ebben a tekintetben nem pontosítottuk, mely típusú mozikat látogatják (művész vagy multiplex), ezért nem tekinthetjük teljes mértékben klasszikus magaskulturális fogyasztási szokásnak. Az intézménylátogatások tekintetében ezt követi a könyvtár-, majd a színházlátogatás. A Szegedi Tudományegyetem modern könyvtárpépülettel rendelkezik, mely biztosítja a hallgatók számára a megfelelő szakmai anyagok elérését, ezt az eredményt így indokolhatjuk. Ezt követi népszerűségben a színházlátogatás, a legkevésbé látogatott intézmény azonban a múzeum lett – ez az eredmény meglepő lehet *Fényes (2005)* kutatási eredményeinek fényében, ahol a kárpátaljai fiatalok körében a múzeum volt az egyik legnépszerűbb magaskulturális intéz-

4. táblázat: A vizsgált hallgatók kultúrafogyasztási gyakorisága (átlag, $N = 136$)

	Átlag
Mozi	3,15
Szakirodalom-olvasás	3,07
Szórakoztató irodalom olvasása	2,99
Könyvtár	2,76
Színház	2,49
Szépirodalom-olvasás	2,43
Komolyzenei koncert	1,86
Múzeum	1,78

mény. A komolyzenei koncert eredménye azonban megegyezik Fényes (2005) kutatásának eredményével: jelen vizsgálat alanyai számára sem jelent csábító szabadidőeltöltési alternatívát. Az olvasási szokásokat vizsgálva arra jutottunk, hogy legkevésbé szépirodalmat, leginkább pedig szórakoztató irodalmat és szakirodalmat olvasnak a megkérdezett Vajdaságból érkező hallgatók.

Összefoglalás

Kutatásunk eredményei alapján elmondhatjuk, hogy hipotéziseink javarészt megerősítést nyertek. A Szerbiából érkező magyar hallgatók főként kisebb városból, faluból érkeztek, ami elsősorban a határhoz közeli települések kisebb méretével magyarázható: általában ugyanis a határmenti településekről érkeznek Szegedre. Szintén megerősítést nyert az a hipotézis, mely szerint a Szerbiából érkező hallgatók többsége állami fenntartású középiskolában, és főként gimnáziumban végezte középfokú tanulmányait: több mint 90%-uk állami középiskolából érkezett, és közel 70%-uk gimnáziumban érettségizett. A szubjektív és objektív anyagi tőke szempontjából részben tudjuk megerősíteni azt a hipotézist, mely szerint a Szerbiából érkező hallgatók családjának anyagi háttere átlagos vagy az átlagnál kissé magasabb. Eredményeink alapján a legtöbben közepes anyagi körülmények közül érkeztek, azonban erőteljesebb volt a magasabb gazdasági tőkével rendelkezők aránya, mint azt feltételeztük. A negyedik hipotézisünk szintén részben állta meg a helyét, nem a magas kulturális tőkével rendelkező szülők voltak ugyanis többségben. A legtöbben a közepes magaskulturális fogyasztású kategóriába kerültek, őket követték az alacsony kulturális tőkével rendelkezők, legkevésbé pedig a magas kulturális tőkével rendelkezők voltak. Ennek a jelenségnek a hátterében az a tényező is állhat, hogy a vajdasági hallgatók kisebb településekről érkeztek, így a magaskulturális kínálat alacsony lehet lakhelyükön, valamint ezt az eredményt indokolhatjuk a kutatás alacsonyabb elemszámával is. A hipotézis azonban a végzettség tekintetében megerősítést nyert, ugyanis a megkérdezettek szüleinek több mint 40%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, a 8 általános iskolai végzettség pedig elenyésző (4,4%). Az utolsó hipotézisünk teljes mértékben megdőlt, mert a megkérdezett hallgatók magaskulturális fogyasztásában a múzeumok nem szerepelnek kiemelkedő helyen, sőt a múzeumok a legkevésbé látogatott magaskulturális intézmény kategóriájába kerültek.

IRODALOM

- BERÁCS J., DERÉNYI A., KÁDÁR-CSOBOTH P., KOVÁTS G., POLÓNYI I. & TEMESI J. (2017) *Magyar Felsőoktatás 2016. Stratégiai helyzetértékelés*. Budapest, Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja.
- BOURDIEU P. & PASSERON J.-C. (1964) *Az örökösök: diákok és kultúra*. Párizs, Les Éditions de Minuit.
- CSEHNÉ PAPP I. (2012) A hazai felsőoktatásban résztvevő határon túli magyar hallgatók munkaerőpiaci elképzelései. *Közép-Európai Közlemények*, Vol. 5. No. 2. pp. 188–197.
- ERDEI I. (2005) Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. *Educatio*, Vol. 14. No. 2. pp. 334–359.

- FÉNYES H. (2004) Kárpátaljai és partiumi felsőoktatási hallgatók anyagi és kulturális tőkái. *Educatio*, Vol. 13. No. 2. pp. 305–308.
- FÉNYES H. (2005) Hallgatók határon innen és túl. In: Pusztai G. (ed.) *Régió és oktatás európai dimenzióban*. Debrecen, Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete. pp. 152–162.
- GÖDRI I. (2004) Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom*, Vol. 2. No. 1. pp. 37–54.
- KOVÁCS, K. (2018) Magyarországi és határon túli hallgatók egészségrizikó-magatartását befolyásoló tényezők. *Magyar Pedagógia*, Vol. 118. No. 1. pp. 27–54. <https://doi.org/10.17670/mped.2018.1.27>
- KOVÁTS G. & TEMESI J. (2018) *A magyar felsőoktatás egy évtizede 2008–2017. NFKK Kötetek 2*. Budapest, Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja.
- MÁRKUS Zs. (2014) Eljönni. Itt lenni. És visszamenni? A határon túli magyar hallgatók a magyarországi munkaerőpiacon. *Educatio*, Vol. 24. No. 2. pp. 312–319.
- PUSZTAI G. & NAGY É. (2005) Tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. *Educatio*, Vol. 14. No. 2. pp. 360–384.
- RÓBERT P. (2000) Bővülő felsőoktatás: ki jut be? *Educatio*, Vol. 9. No. 1. pp. 79–94.
- SZABÓ J. & HIREN-LÁSZLÓ K. (2022) A határon túli magyar fiatalok szabadidős magatartása és differenciálódása. *Kisebbségi Szemle*, Vol. 7. No. 2. pp. 69–104.
- SZALAI L. (2019) Az egyetemi hallgatók tanulási migrációja a Kárpát-medencében. In: Tóth P., Horváth K., Maior E., Bartal M. & Duchon J. (eds) *Neveléstudományi kutatások a Kárpát-medencei oktatási térben*. Komárom, Selye János Egyetem Tanárképző Kar. pp. 548–557.
- TAKÁCS T. (2006) Határon túli magyarok a debreceni és a nyíregyházi felsőoktatásban. *Educatio*, Vol. 15. No. 1. pp. 182–188.
- TAKÁCS Z. & KINCSES Á. (2013) A Magyarországra érkező külföldi hallgatók területi jellegzetességei. *Terület Statisztika*, Vol. 53. No. 1. pp. 38–53.